

Diemžēl cilvēku sabiedrība nav bišu sabiedrība, jo visi dīkdieņi un pļurkstētāji politiķi jau sen no tās būtu izmesti, uzskata Armands Krauze (ZZS). Viņš ir biškopis, agronoms un politiķis.

Par bitēm un politiķu

FOTO: ROJS MAIZĪTIS

Tiem, kuri sastapušies ar Armandu Krauzi vai redzējuši viņu uzstājamies Saeimas tribīnē, grūti iedomāties, kāds viņš varētu izskatīties pie bišu stropa... Pirms intervijas politiķis rāda bildes – uz milzīga ekskavatora, pie Kārļa Ulmaņa portreta un smilšu skulptūru festivālā Jelgavā. Katrā no mums ir daudz krāsu, tikai jāprot tās ieraudzīt.

Esam modernāki

– **Jūs politikā esat jau ilgi. Kā jums liekas, mēs šajā dzīves jomā kļūstam gudrāki vai visu laiku maļamies uz riņķi?**

– Man šķiet, ka politikā neviens gudrāks nekļūst, tajā var gūt pieredzi (*nosmejas*).

– **Neko no savām kļūdām nevar mācīties?**

– Var, un arī kļūdas ir pieredze. Jautājums ir cits – vai mēs, politiķi, spējam mācīties no savām kļūdām, gūstot kādas atziņas un paaugstinot savu profesionalitāti? Politiķiem jāspēj skatīties uz pasauli plašāk, vienlaikus ieraugot nianšes. Diemžēl liela daļa to nespēj. No tiem, kuri spēj, sanāk kārtīgi valstsvīri. Taču šis ir ļoti niecīgs procents – spilgti lideri un spēcīgi valstsvīri ir milzu deficīts. Man ir sajūta, ka politiķi retos gadījumos, taču sabiedrība, tauta – un nevaram to pārmest – dara, ko vēlas (*smejas*). Starp citu, tā ir politiķu kļūda – domāt, ka tautai nav taisnība. Viņi, piemēram, saka, ka tai nevar uzticēt vēlēt Valsts prezidentu. Saeimu var, bet prezidents – tas ir pārāk atbildīgi. Tas parāda, ka politiķi nemācās. Lai izlasa, kas rakstīts Satversmē! Latvijas Republikā vara pieder tautai, ne Saeimai vai kādam citam. Ja politiķi mācītos, viņi vairāk ieklausītos iedzīvotājos. Katrs dzīvo burbulī – politiķi savā, žurnālisti savā, ārsti savā –, un visi kopā veido sabiedrību.

– **Pirms sarunas rādījat bildi pie Kārļa Ulmaņa portreta, viņš esot jūsu partijas dibinātājs...**

– Jā, mūsu partija ir dibināta gadu pirms Latvijas Republikas – 1917. gadā. Esam viena no vecākajām partijām, Saeimā pati vecākā. Kārlis Ulmanis ir pretrunīga persona, vēsturnieku un arī dažu politiķu aprindās daudz apspriesta. Taču vismaz mani vecāki un vecvecāki vienmēr runāja par ulmaņlaikiem, kas esot bijuši tie labie

laiki. Kādam tas bija autoritatīvs režīms, diktatūra, bet tai pašā laikā tumšajos okupācijas gados tos vienmēr pieminēja ar labu vārdu.

– **Varbūt cilvēki ar to domāja visu pirmās brīvvalsts laiku, ne tikai pēc 1934. gada?**

– Kā nu kurš. Mans vecaistēvs, kurš bija Latvijas armijas virsnieks, teica, ka Ulmanis izdara labu darbu – sveda valsti kārtībā, nolika to uz attīstības ceļa. Viedokļi, protams, ir dažādi, varbūt kāds tajā laikā domāja citādi, bet man šķiet, ka Ulmanis tiešām daudz izdara tautas labā. Kas man liekas nepareizi, un par to arī vēsturnieki strīdas, – ka mēs 1940. gadā nekarojām. Tā bija Ulmaņa atbildība. Ja prasītu man, es noteikti būtu pieņēmis citu lēmumu.

Domāju, visiem ir jāaiziet uz vēlēšanām, īpaši tiem, kuri nav apmierināti ar situāciju valstī, un jāparāda, ka tauta spēj noteikt. Protams, aizies arī tie, kuri ir apmierināti... Bet nav jēgas sēdēt mājās un burkšķēt, ka slikti, vajag aiziet novēlēt, un tad noteikti lietas arī mainīsies.

– **Šajās dienās, kad stāvam uz līdzīgas pulvermucas, tas bieži tiek pieminēts.**

– Ja skatāmies ģeopolitiski – tolaik situācija bija sliktāka, jo nebija NATO, Eiropas Savienības, bet nacionālā līmenī, es teiktu, Latvijas laikā mūsu cilvēki bija daudz vairāk gatavi iesaistīties dzimtenes aizstāvēšanā. Protams, arī tagad ir zemessardze, armija, tur ir kārtīgi Latvijas patrioti, bet toreiz šī kustība bija daudz plašāka – spēcīga aizsargu organizācija.

– **Viņi tika gatavoti tieši tādām situācijām, kāda bija 1940. gadā.**

– Tieši tā. Bija obligātais dienests, tagad Latvijā tāda nav jau daudzus gadus. Jauniešiem, kuri nav gājuši armijā, nav iemaņu. Man vienmēr ir simpatizējis Šveices modelis, kur gan drīz katrs pilsonis ir apmācīts un gatavs aizstāvēties.

Man liekas, ir ļoti nepareizi tagad mēģināt pārskatīt vēsturi. Piemēram, mani ļoti nepatīkami pārsteidza, ka, Levitam ienākot Rīgas pili, tās oficiālajā mājaslapā un, šķiet, arī pie plāksnītēm zem portretiem ir nomainīts tituls – ka Ulmanis bijis prezidenta pienākumu izpildītājs.

– **Kā pašpasludināts prezidents?**

– (*Nosmejas*.) Jā, jā. Tiem, kuri grib pārrakstīt vēsturi, atgādināšu, ka tajā laikā visā pasaulē bija tāds politikas virziens. Lai gan ASV bija tradīcija, ka prezidentu ievēl uz diviem termiņiem, Rūzvelts tika ievēlēts uz četriem. Viņš kandidēja, pats brīvprātīgi nepagāja malā. Šķiet, viņi pēc šā gadījuma mainīja konstitūciju, ierakstot, ka var būt tikai divus termiņus. Tātad pat ASV, ko dēvē par demokrātijas citadeli, par ko gan es varētu strīdēties, tā notika. Mēs, dibinot savu valsti, bijām daudz modernāki nekā lielākā daļa Eiropas, cilvēkiem bija vairāk brīvības nekā ASV un vecajās demokrātijās. Dažās valstīs sievietes līdz pat septiņdesmitajiem gadiem nevarēja piedalīties vēlēšanās. Pentagonā ir divreiz vairāk tualetu nekā nepieciešams, jo, kad to četrdesmitajos gados būvēja, baltie un melnie nevarēja uz viena poda sēdēt. Mēs savā Satversmē nediskriminējam cilvēkus ne pēc dzimuma, ne rases.

Ko darijām nepareizi

– **Jūsu partija ilgi bija pozīcijā – ko uzskatāt par tās lielākajiem veiksmes stāstiem?**

– ZZS ļoti nopietni strādāja labklājības jomā, mēs rūpējāmies par mazāk turīgajiem, pensionāriem. Lauksaimniecībā mums bija ļoti skaidra politika. Mārtiņš Roze teica, ka atbalsta maksājumiem jābūt godīgiem “no pirmās govīs, no pirmā hektāra”. Mūsu darbība bija orientēta, lai cilvēki iegūtu maksimāli daudz, lai nav tā, ka ekskluzīvi dažām grupām tiek kas piešķirts. Nekad nepieļāvām tādas demokrātijas ierobežojumus, kādi notiek tagad, kad Bordāna kungs tiesu spriedumus sāk komentēt. Pandēmijas laikā, protams, ir svarīgi cīnīties ar slimību, bet nedrīkst pārkāpt cilvēka tiesību smalko robežu, kas normālā demokrātiskā sabiedrībā nav pieļaujams. Izskatās,

ka šī valdība virzās liberāli autoritatīva režīma virzienā. Liberālisms nozīmē, ka visu var noteikt cilvēks kā personība, brīvība visiem ir vienāda – tādi pamati ir ielikti mūsu Satversmē. Es šābrīža situāciju sauktu par liberāli autoritatīvu režīmu. Jāatceras, ka patlaban valsti vada partija, kas knapi tika pāri pieciem procentiem. Tā kā vēlēšanu aktivitāte bija ļoti zema, par viņiem ir nobalsojuši kādi trīs procenti Latvijas iedzīvotāju. Partija, kurai ir tik mazs atbalsts, vada valsti un nosaka tās politiku. Liekas, šis ir iemesls, kāpēc sabiedrībā ir tik liela vilšanās. Mūsu partija nekad neatļāvās šādi ierobežot demokrātiju. Mūsu laikā, piemēram, nebūtu iespējams, ka Budžeta komisiju vada cilvēks, kurš ir izputinājis banku. Tas izskatās pēc korupcijas valstiskā līmenī.

– **Uzskatāt, ka ierobežojumi bija par stingru? Kurā brīdī jūs būtu laidis vaļīgāk?**

– Uzskatu, ka ekonomiku nedrīkstēja tik daudz ierobežot. Piemēram, sākumā tika aizvērti mazie lauku veikali kā infekcijas perēkļi, bet lielos, ārzemju tīkliem piederošos veikalus atstāja vaļā. Liela kļūda arī bija lidostas Rīga faktiskā aizvēršana. Līdz ar to tagad gan Lietuva, gan Igaunija mums ir daudzus soļus priekšā ekonomikas stabilizēšanā. Piemēram, Latvijas iedzīvotāji ceļoja caur Kauņu un Tallinu.

Esmu par Zviedrijas modeli. Ja kāds saka, ka tad būtu vairāk mirušo, atgādināšu, ka Zviedrijā no saslīmšajiem nomira 1,3 %, Latvijā – 1,6 % (to rēķināju oktobrī). Sākumā tur parlaments neveda valdībai tiesības izsludināt ierobežojumus, viss notika ieteikumu formā. 2021. gada sākumā tādas tiesības deva, bet viņi ekonomiku neaizvēra. Krīze, kas var veidoties pēc pandēmijas, viņiem atšķirībā no mums nedraud. Padomājiet, cik milzīgu naudu esam aizņēmušies – ne vien Latvijā, bet visā Eiropā! Tā, kas tika izdalīta pabalstos, lai palīdzētu cilvēkiem, būs jāatdod. Ja ekonomika darbotos, ierobežojumu nebūtu, daudz mazāk cilvēku būtu dikstāvē, arī mazāk psiholoģisku problēmu, saslimšanu. Protams, ierobežojumi bija vajadzīgi – maskas, distancēšanās, bet uzskatu, ka lielu daļu naudas, ko izmaksāja pabalstos, vajadzēja ieguldīt veselības aprūpē. Ierobežojumi ir tāpēc, ka tā nespēja uzņemt slimnīcās tik daudz cilvēku, cik potenciāli varētu saslimt. Zviedrija no tā nebaidījās, jau pandēmijas sākumā viņi bija sagatavojuši kara hospitāļu teltis, gatavi slimnieku pieplūdumam. Mēs piesaistījām rezidentus Covid-19 nodaļās,

arī brīvprātīgie bija gatavi. Ja mēs laikus būtu palielinājuši potenciālo gultasvietu skaitu, varētu iztikt bez ierobežojumiem. Protams, atsevišķs ir stāsts par reanimāciju – ar ļoti dārgu aprīkojumu, specifiskām gultām. Citur pasaulē ātri vien sporta zālēs salika elpošanas aparātus, uztaisīja starpsienas, izmantoja lidostu termināļus; tās savas ekonomikas neaizvēra.

– **Spēja izdzīvot un tikt pāri krīzes situācijām ir atkarīga gan no katra cilvēka, gan visas valsts labklājības. Kas notiek pašlaik – lieli elektrības rēķini, dzīvei nepieciešamas lietas kļūst arvien dārgākas...**

– Tās ir sekas pandēmijai, politiskiem lēmumiem Eiropā, kā arī situācijai austrumpusē. Pandēmijas laikā Eiropas ekonomikā ir ielikti triljoni, 10–11 % no IKP – dažādos pabalstos. Ja nauda tiek aizņemta vai emitēta, kā nu kurā valstī, inflācija ir neizbēgama. Tas, ka

Jāatceras kāda lieta – bišu saimē viss ir ļoti skarbi. Ja mēs, politiķi, tur būtu ielikti, tad visus, kuri nestrādā sabiedrības labā, likvidētu un izmestu.

pieaugs cenas, bija zināms jau tad, kad aizvēra ekonomiku un sāka maksāt pabalstus. Kas ir pamatā lielajai elektrības cenai? Vācijas lēmums pārtraukt iegūt enerģiju no kodolspēkstacijām. Pilnīgi atkarīgi no Krievijas mēs arī negribam būt. Vācijas ekonomika pieprasa energoresursus, bet to trūkst. Ar saules paneļiem un citām zaļajām iespējām to nevar izlīdzināt. Otrs aspekts ir mūsu attiecības ar austrumu kaimiņu – tas rada milzīgas problēmas mūsu ekonomikai.

– **Jums nešķiet, ka liela daļa sabiedrības, tāpat arī jūsu potenciālo vēlētajū, tiek iedzīta nabadzības zonā?**

– Protams, tāpēc gatavojam un iesniedzam priekšlikumus, kā cilvēkus atbalstīt šajā enerģētikas krīzē. Mēs noteikti būtu rīkojušies daudz ātrāk. Šī valdība tikai janvārī sāka runāt par rīcību un sabiedrības atbalstu. Tad, kad cilvēki jau bija saņēmuši rēķinus. Kāpēc

Norvēģija, kur vidējā alga ir četras reizes lielāka, jau decembrī sāka izmaksāt kompensācijas? Jo Kariņa valdība ir ļoti tāla no sabiedrības. Tā nedomā par iedzīvotājiem. Jā, var teikt, ka Norvēģija ir bagātāka, tur arī iedzīvotājiem ir vairāk naudas, taču palīdz visiem. Tāds bija arī mūsu piedāvājums – neskatīties, kurš ir mazturīgs, kurš uzņēmējs. Drīz maize maksās trīs eiro, arī piens kļūs dārgāks. Jautājums, cik daudzi spēs šo krīzi pārdzīvot. Nerēdzu, ka valdība dotu palīdzīgu roku piena un gaļas pārstrādes uzņēmējiem, maizniekiem.

Jau februārī strops dzied

– **Jūs esat biškopis...**

– (*Nosmejas.*) Par laimi, tagad mums, biškopjiem, tikai jātirgo, bites ziemo.

– **Uztur savu siltumu, nav jāsilda.**

– Jā, un arī medus ziemā nav jāsviež. Ceram, ka vasarā atgriezīsies vecās cenas un mums ies labāk. Arī graudaudzētājiem, augļkopjiem ir miera periods, viņi nogaida. Taču izdevumi par degvielu, gāzi un elektrību aug visiem. Piena un gaļas nozarē dzīvnieki jābaro ik dienas. Domāju, ka tiem, kuri nodarbojas ar pārstrādi, ir visgrūtāk. Arī mēs savā saimniecībā spiežam ripšu eļļu, bet mazos apjomos. Liekam tirgošanā Vidzemes veikalinos.

– **Sevi saucat par uzņēmēju?**

– Var teikt, ka visi lauksaimnieki ir uzņēmēji, un arī biškopjiem tādiem jābūt, bet tā ir ļoti specifiska joma. Kā amatnieks, kurš izgatavo burvīgas mēbeles, pirmkārt jūtas galdnieks, mēbeļnieks, tā es vairāk jūtos agronoms, biškopis, kas esmu pēc izglītības. Mums ir bioloģiskā saimniecība Siguldas novadā, apsaimniekojam apmēram 200 hektāru, ir dažādi eļļas augi, graudaugi un bišu augi – nektāraugi.

– **Zinu, ka cilvēki daudz tālāk no Rīgas nespēj nodrošināt bioloģisku medu, jo kaimiņi miglo laukus. Kā jums tas izdodas?**

– Man bites palikušas tikai vaļaspriekam, jo politika aizņem pārāk daudz laika. Riņķi ir daudz bitenieku, kuri priecājas, ka savos laukos nelietoju pesticīdus. Cilvēki savus laukus labprāt iznomā tiem, kuri miglo. Domāju, bioloģiskie lauksaimnieki, kas specializējušies graudkopībā, ir liels ieguvums tiem, kuri ir specializējušies biškopībā.

– **Un biškopji veido buferzonu, kas nosargā jūsu laukus?**

– Ļoti interesanti – mēs, vairākas saimniecības, kooperējamies. Protams, kāda sacensība ir vienmēr – starp biškopjiem un graudkopjiem –, bet, liekas, mūsu konkurence ir draudzīga. Mēs sadarbojamies, lai ir vieglāk strādāt.

– **Kā jūs, pilsētas puika, nokļūvāt Vecbebru tehnikumā?**

– Viss sākās ar bitēm. Mammai krustmātei bija māja netālu no Torņakalna stacijas, tajā laikā, protams, denacionalizēta. Viņai tur bija dzīvoklis un dārzā bites. Tas mani ļoti interesēja, lai gan bērniībā tām daudz klāt netiku. Kad bija jādodomā, kur iet pēc 8. klases, es izvēlējos mācīties par biškopi. Sanāk, ka pilsētā esmu dzīvojis mazāko daļu dzīves. Ieguvis biškopja izglītību, Lauksaimniecības akadēmijā mācījos par agronomu, diplomā rakstīts, ka esmu agronoms-dārzkopis.

– **Tā ir ipaša dzīvesziņa – kā vajadzētu apieties ar bitēm?**

– Grāmatās raksta, ka bite ir lauksaimniecības dzīvnieks, taču visi citi ir tiktāl pieradināti un izmainīti, ka ļoti atšķiras no īpatņiem, kas dzīvo dabā. Taču bites nav pārveidotas tikpat kā nemaz. No citiem lauksaimniecības dzīvniekiem tās, protams, atšķiras ar to, ka ir kukaiņi. Bitenieks bites var ielikt stropā, mēģināt dravot, bet bite vienalga dzīvo pēc dabas, saules rita, gadalaikiem. Nevar kā ar vistām, kuras ieliek kūti, ieslēdz vai izslēdz gaismu, tā nodrošinot vajadzīgo režīmu. Kā

dabā visi procesi notiek, kā saulīte iet savu gājumu, tā bites arī dzīvo, var teikt – nevis pēc Gregora, bet latviskā, istā gadalaiku kalendāra. Nesen bija Meteni, tas faktiski ir pavasara sākums. Stropi var būt apsniguši, zem kupeņām, bet februāris ir laiks, kad saimē sākas kustība. Bišu māte sāk dēt oļiņas un audzēt jauno paaudzi. 17. martā ir Gertrūdes diena, 25. – Māras, ko dēvē par kukaiņu dienām. Ap tiem datumiem bites pirmoreiz izlido. Kad tās tiek ārā, ir milzīgs grūdiens, saime iztīrās, tās attīstība kā bulta šaujas debesis. Tas intensīvi notiek līdz pat Jāņiem. Pēc tam saimes vairs nespīto, bitenieki jaunas neveido. Bites skaisti ienes medu arī jūlijā un augustā, bet ap 20. septembri, apjumībām, iestājas miera periods, kad bitēm jābūt gatavām ziemai. Biškopjiem var būt arī modernas, digitālas tehnoloģijas, bet nevaram aiziet no dabiskā, saiknes ar gadalaikiem, jo nekādi nevar panākt, lai bites medu nes vēl septembrī. Tās dzīvo savu dzīvi jau miljoniem gadu, kopš mīta kopā ar dinosauriem. Bites parādījās reizē ar ziedaugiem, un tas bija ļoti sen, tāpēc biškopība ir ļoti specifiska. Jāatceras kāda lieta – bišu saimē viss ir ļoti skarbi. Ja mēs, politiķi, tur būtu ielikti, tad visus, kuri nestrādā sabiedrības labā, likvidētu un izmestu (*sīrsnīgi nosmejas*). Tranus, kad tie vairs nav vajadzīgi, rudenī izgrūž no stropa, lai ziemā nebūtu jābaro. Ja bišu māte kļūst veca, nespēj dēt, arī viņu nomaina – viss ļoti praktiski. Labi

vien ir, ka cilvēku sabiedrība nav bišu sabiedrība, jo visi dikieņi un pļurkstētāji politiķi jau sen būtu izmesti.

– **Vai piekristat lorda Aktona teiktajam, ka labi politiķi vienmēr ir slikti cilvēki?**

– Nereti tieši šādi sabiedrība mūs uztver.

– **Jūs šo dilemmu esat sapratis?**

– Te darbojas vienkāršais princips, ka visiem palīdzēt nevar, visiem labs nebūsi, tāpēc dažreiz jāpieņem nepopulāri lēmumi, bet svarīgākais – jāskatās, kam primāri palīdzēt. Ja strādājam lielākās tautas daļas interesēs, viss ir pareizi. Ja politiķis sāk pieņemt lēmumus mazas grupas interesēs, rodas problēmas. Publiski viņš izskatās labi, bet ir daudz neapmierināto, viņš savu lēmumu dēļ kļūst par ikdienā sliktu cilvēku, jo vērsas pret sev tuvākajiem.

– **Ko vēlaties no šā gada?**

– Ļoti ceru, ka tas nesīs beigas garajai pandēmijas sāgai, varēsim dzīvot brīvi, kā bija pierasts, bez kvadrātkodiem, sejas maskām, nebaudoties, ka mājās ieradīsies policija, lai pārbaudītu, cik ciemiņi atnākuši uz dzimšanas dienas svinībām. Atgriezies pie normāla dzīves ritma ir pats svarīgākais. Domāju, visiem ir jāaiziet uz vēlēšanām, īpaši tiem, kuri nav apmierināti ar situāciju valstī, un jāparāda, ka tauta spēj noteikt. Protams, aizies arī tie, kuri ir apmierināti... Bet nav jēgas sēdēt mājās un burkšķēt, ka slikti, vajag aiziet novēlēt, un tad noteikti lietas arī mainīsies. ■